

N:o 34.

Af herr **Lundberg**, angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af nytt förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete.

Onekligt är, att genom godkännande från Riksdagens sida af det utaf Kongl. Maj:t till Riksdagen hänskjutna förslaget till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete nya och ganska känbara bördor skulle komma att läggas på ett stort antal närings- och industriidkare i vårt land. Samma förslag, der det upphöjdes till lag, skulle ock gifva anledning till många och svårlösta tvister emellan arbetsgifvare och arbetare samt genom deraf föranledda långa och dyra rättegångar blifva egnadt att störa det goda förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, som för näringslivets lugna utveckling är önskvärdt och behöfligt.

Derför bör lagstiftningen i förevarande ämne vara så inrättad, att jemte det arbetarnes sanna bästa och intresse deri tillgodoses, dels de på arbetsgifvarne lagda nya bördorna må blifva för arbetsgifvarne så litet tryckande som möjligt och dels de nödiga skadeståndsregleringarne kunna med minsta omfång och tidsutdrägt ordnas.

Mig synes, att i förenämnda hänseenden den i Danmark den 7 januari 1898 utfärdade »Lov om Arbejderes Forsikring mod Følger af Ulykkestilfælde i visse Virksomheder» har bestämda företräden framför det Riksdagen nu förelagda förslaget till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete.

Enligt den danska lagen utgå ersättningarna vid inträffande olycksfall i regel med ett visst kapitalbelopp, som endast undantagsvis utbytes mot en för beloppet inköpt lifränta. Det svenska lagförslaget

åter upptager ett rakt motsatt förfaringssätt, nemligen ersättningens utgående i lifränta såsom det normala och lifräntans utbytande mot kapital såsom undantag.

Vidare skola, enligt den danska lagen, uppkommande tvister, huruvida ersättningsskyldighet i något visst yrke eller i något visst fall åligger arbetsgifvaren eller icke, om graden af den skadades invaliditet och om storleken af den ersättning, som bör till den skadade utgifvas, icke hänskjutas till de allmänna domstolarnes pröfning, utan lemnas till afgörande af en för sådant ändamål särskildt tillsatt nämnd, det s. k. »Arbejderforsikrings-Raadet», hvilket har, i regel, att såsom på en gång första och sista instans döma i nyssberörda frågor.

Fördelarne af ersättningarnes utgående med ett visst kapitalbelopp i stället för i lifränta äro flera, af hvilka jag här vill angifva de hufvudsakligaste.

Utbetalning af lifränta eller årlig pension skall i många fall göra den skadade arbetaren mindre angelägen att genom eget arbete söka bidraga till sitt uppehälle. Sällan äro de skador, som i arbetet drabba arbetaren, af den svåra beskaffenhet, att den skadade deraf urståndsettes att fullt försörja sig sjelf. Än mera sällsynt är det, att skadorna äro så svåra, att icke den skadade fortfarande kan i väsentlig eller åtminstone någon mån genom eget arbete till sitt uppehälle bidraga. Känslan af att för sitt uppehälle icke behöfva arbeta eller anstränga sig skall emellertid, helt naturligt, betaga den skadade arbetaren håg för arbete och så småningom göra honom liknöjd för nyttig sysselsättning. Detta så mycket mera, som han kan frukta, om han visar sig i någon högre grad arbetsduglig, att anspråk skall framställas på jemkning i den honom först tillerkända ersättningen.

Om deremot ersättningen till den skadade arbetaren utgår med ett visst kapitalbelopp, blir han derigenom satt i tillfälle att skaffa sig ett eget hem äfvensom att välja ny och för honom i hans skadade tillstånd mera lämplig sysselsättning än den, hvori han förut hade anställning. Han skall, helt visst, söka göra det till honom öfverlemnade kapitalet för sig fruktbärande samt efter sin förmåga och sina krafter fortfarande sträfva för sin och sin familjs bergning. Han skall känna sig såsom en fri och oberoende man, och denna känsla skall göra ho-

nom jemförelsevis nöjd med sin lott och skänka honom tröst i hans olycka.

Förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare är nu helt annorlunda mot förr. Det i forna tider emellan dem rådande förtroendet och det band af vänskap och tillgifvenhet, som ofta fäste dem vid hvarandra, saknas nu i allmänhet. Arbetaren älskar att betrakta sig såsom en af arbetsgifvaren fullt oberoende man utan några med honom gemensamma intressen. Arbetsgifvaren åter har i och med storindustriens uppkomst och dennas öfverlåtande å bolag kommit från den personliga beröring med arbetaren, som ensam kan grundlägga ett godt och förtroligt förhållande dem emellan.

Då så är, skall gifvetvis det på ensamt skadeståndspligt grundade, mera tillfälliga band, som, om det föreliggande lagförslaget upphöjes till lag, kommer att under en lång följd af år förena arbetsgifvaren såsom ersättningsskyldig och hans skadade arbetare såsom ersättningsberättigad, på längden blifva för dem båda tryckande och besvärligt.

Regleras åter skadeståndet genom utbetalning för en gång till den skadade arbetaren af den honom tillkommande ersättningen, skall en sådan reglering blifva för såväl arbetaren som arbetsgifvaren mera tillfredsställande. Den skadade arbetaren skall befrias från känslan af beroende utaf arbetsgifvaren och denne senare från den lätt förklarliga känsla af tryckande börda, som ersättningsens successiva utbetalande under många år lätt kan hos honom alstra.

I detta sammanhang anser jag mig böra påpeka, hurusom i fråga om skadeersättning till enkor efter arbetare, som affidit i följd af dem tillfogade skador, denna ersättnings utbetalande i ett för en gång utgående belopp har i socialt hänseende ett gifvet företräde framför den sammas bestämmande i lifränta att utgå endast under enketiden. Af fruktan att mista lifräntan skall den döde arbetarens enka föredraga att lefva ogift framför att träda i nytt gifte. Genom den till henne för en gång utbetalade ersättningen kommer hon åter i ett visst välstånd och blir sålunda lätt i tillfälle att ingå nytt äktenskap.

De enligt det svenska lagförslaget utgående ersättningarna, lifräntan kapitaliserad efter den låga räntefot, som för sådan kapitalisering måste beräknas, äro i allmänhet högre än de ersättningar, som i Danmark utgå för skada till följd af olycksfall i arbete. Ändock har i arbetarekretsar här i landet allmänt uttalats den mening, att arbetarne skulle känna sig mera tillfredsställda af att varda tillförsäkrade den enligt den danska lagen utgående mindre ersättningen än den godtgörelse för skada, som nu är för dem här föreslagen. Helt säkert

skulle ock en arbetare kunna å det af honom bekomna kapitalet bereda sig inkomst efter en vida högre räntefot än den, som vid kapitalisering af den enligt det förevarande lagförslaget utgående lifräntan kan för kapitaliseringen läggas till grund. Men häraf följer, att äfven arbetsgifvaren, om ersättningarna utginge efter de i Danmark för desamma bestämda grunder, skulle vid olycksfall, som i arbetet drabbade hans arbetare, komma att vidkännas en mindre börda än den, som ett godkännande af det svenska förslaget skulle ålägga honom. Således en mindre ersättning men större tillfredsställelse å ömse sidor.

Många rörelser drifvas af s. k. intressentskap. Så är ofta fallet med grufdrift och alltid med flottning. Delegarne i dessa intressentskap bo på vidt skilda håll, de vexla ofta och stå icke i solidariskt förhållande till hvarandra. Häraf är klart, att det skall blifva mycket svårt och förenadt med stor omgång att reglera skadeersättningar till följd af olycksfall i dessa rörelser, om ersättningarna skola utgå i lifräntor. Lifräntetagaren får att uppbära sin pension hos ett flertal på vidt skilda orter boende personer. Detta kan lätt vålla svårigheter och obehag. I fall deremot skadeersättningarna regleras medelst utbetalning på en gång af ett kapitalbelopp, undvikas dessa svårigheter.

I 18 § i det till Riksdagen öfverlemnade förslaget till lag i ämnet finnas införda åtskilliga bestämmelser, enligt hvilka det skulle åligga arbetsgifvare och, eventuellt, hans sterbhusdelegare att för vissa fall ställa borgen eller pant för lifränta, som enligt aftal eller beslut borde till lifräntetagare utgå, eller ock utgifva lifräntans kapitalvärde. Alla dessa bestämmelser, hvilka äro egnade att vid tillämpning vålla besvär och obehag af mångahanda slag, skulle blifva helt och hållet obehöfliga, om i lagen stadgades, att olycksfallsersättning borde utgå med ett visst kapitalbelopp för en gång.

Slutligen och icke minst beaktansvärdt torde vara, att, om ifrågakomma ersättningar ordnas enligt det danska systemet, hela den stora och dyra apparat, som benämnes »Riksförsäkringsanstalten», kan undvaras och den med anstalten förenade stora kapitalbildningen göras obehöflig.

Riksförsäkringsanstalten blir väl behöflig, ja nödvändig, om ersättningarna för skada i följd af olycksfall i arbete skola i regel utgå i lifräntor, och detta oafsedt om ersättningsskyldigheten bestämmes i form af försäkringspligt eller ansvarspligt. Den stora kapitalbildning, som i båda fallen förutsättes, kapitalets säkergörande och de dryga kostnader, som med kapitalets förvaltning och lifräntornas utbetalande blifva förenade, betinga med nödvändighet en riksförsäkringsanstalt. Men helt

annorlunda ställer sig förhållandet, om ersättningarna komma att utgå för en gång med ett visst kapitalbelopp. Några stora kapitalbildningar erfordras då icke för ersättningarnes betryggande. Arbetsgifvarne kunna, för att trygga sig mot risken af olycksfall i arbete, bilda ömsesidighetsbolag, som å delegarne uttaxera de ersättningar, som skola utgå i följd af de under året inträffade olycksfallen. Dessa bolag kunna bildas länsvis, såsom fallet är med flera brandstodsbolag, eller yrkesvis, i hvilket senare fall riskpremierna helt naturligt blifva mera rättvisa än premiesatserna i en riksförsäkringsanstalt. Svårigheten att bestämma graden af ett yrkes farlighet i förhållande till yrkesfaran i en annan handtering med deraf följande svårighet att uppställa en fullt rättvis tariff å rikspremierna de skilda yrkena emellan bortfaller nemligen i de för ensamt ett visst yrke bildade ömsesidighetsbolagen.

I fråga om fördelen af att få tvister om ersättningar för skada till följd af olycksfall i arbete på en gång slutligen afgjorda af en utaf sakkunnige och opartiske män särskildt sammansatt nämnd, framför dessa tvisters hänskjutande till de allmänna domstolarne, behöfver jag icke blifva mångordig. Denna fördel ligger i öppen dag.

Tvister i förevarande ämne emellan arbetsgifvare och arbetare kunna naturligtvis icke undvikas. Men ju snabbare dessa tvister afgöras, desto bättre är det och dess mindre blifva tvisterna egnade att störa det goda förhållandet emellan arbetsgifvarne och arbetarne.

Det i Danmark för dessa tvisters slitande inrättade arbetareförsäkringsrådet synes mig i detta afseende vara en god förebild, hvilken väl förtjenar att upptagas i den svenska lagstiftningen i ämnet. Detta råd dömer i de flesta fall såsom på en gång första och sista instans, hvilket är egnadt att snart få tvisterna afgjorda och skadeersättningarna snabbt reglerade. Det är sammansatt af med hänsyn till dess verksamhet särskildt utsedda personer, hvilket äfven gifver anledning antaga, att det sammans beslut skola grundas på särskild sakkunskap i de föreliggande frågorna och af parterna derfor mottagas med förtroende. Sådan sakkunskap och den mogenhet i omdömet, som fordras för pröfning af de ofta synnerligen graunliga och tvistiga rättsfallen angående ersättning för skador i följd af olycksfall i arbete, kunna deremot icke alltid förutsättas hos våra underdomstolar, hvadan det är fara värdt, om ifrågasvarande tvister komma att till deras bedömande hänskjutas, att domsluteu

skola utvisa mycken osäkerhet och ojemnhet samt därför tidt och ofta komma att hos öfverdomstolarne öfverklagas.

Med afseende å de olägenheter, som med en långvarig rättegång äro förknippade, hafva i 14 § i det föreliggande lagförslaget intagits åtskilliga bestämmelser, afsedda att förebygga dessa olägenheter. Dessa stadganden stå dock i uppenbar strid med i vår allmänna processrätt eljest gällande grundsatser och äro egnade att gifva arbetarne skenet af en särskildt gynnad samhällsklass, något, som de sjelfva sannolikt icke önska. De anmärkta olägenheterna af en långvarig rättegång äro gemensamma för alla skadeståndsanspråk. Vill man undgå dem, må man ändra den allmänna lagen, men icke i lag införa undantagsbestämmelser, hvilka lätt få sken af att vara grundade på socialpolitiska skäl.

I fall deremot, på sätt jag anser vara lämpligt, tvister af förevarande art öfverlemnas till afgörande utaf en särskild nämnd, komma de att med all önskvärd skyndsamhet slutdömas och de här ofvan anmärkta undantagsbestämmelserna från den allmänna processordningen att blifva obehöfliga.

Härvid bör och påpekas, att den danska lagen på ett, efter min uppfattning, lyckligt sätt löst den ömtåliga frågan om bestämmande af gränserna för de arter af yrkesverksamhet, i hvilka arbetsgifvaren är underkastad ersättningspligt, i det den lemnar öppet för såväl arbetsgifvare som arbetare att i tvivelaktiga fall underställa denna fråga arbetareförsäkringsrådets afgörande med rätt för den dermed missnöjde att draga saken under inrikesministerns pröfning.

Enligt det till Riksdagen öfverlemnade lagförslaget skulle det deremot icke blifva möjligt för en arbetsgifvare eller hans arbetare att få på förhand afgjort, huruvida hans verksamhet faller under lagens bestämmelser eller ej. Först sedan en arbetare blifvit i verksamheten skadad och hans kraf på ersättning för skadan blifvit draget under domstols pröfning, skulle denna fråga kunna afgöras.

Om ock den ifrågasatta riks-försäkringsanstalten, med fästadt afseende å dess organisation och dess verksamhet i öfrigt, icke kan anses väl egnad att med afgörande verkan meddela utlåtande, huruvida i en viss verksamhet den i lagförslaget afsedda ersättningsskyldigheten bör åligga arbetsgifvaren eller ej, torde samma anmärkning icke kunna med fog framställas mot en särskild nämnd, tillsatt i nära öfverensstämmelse med den ordning, som gäller för tillsättning af det danska arbetareförsäkringsrådet, och med enahanda funktioner i allmänhet, som tillkomma detta råd.

Jag har i det förestående sökt uppvisa de företräden i vissa afseenden, som den i Danmark i ämnet gällande lagstiftningen, enligt min uppfattning, eger framför den här föreslagna; och det torde kunna ifrågasättas, om icke den gynsamma erfarenhet, som enligt herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet utsago skall i Danmark hafva vunnits vid tillämpning af principen om arbetsgifvarnes omedelbara ersättningsskyldighet, närmast är att tillskrifva de former, denna ersättningsskyldighet der tagit, och om nämnda erfarenhet verkligen kan åberopas till stöd för det här nu föreliggande lagförslaget.

All ny lagstiftning plägar föregås af sedvänja och en så småningom utbildad praxis. Så är ock här fallet. Arbetsgifvarne hafva i ganska stor utsträckning frivilligt försäkrat sina arbetare mot skada till följd af olycksfall i arbete. Det synes mig vid sådant förhållande, att, då lagstiftarne gå att stadga om lagbestämd skyldighet för arbetsgifvarne att ersätta sådan skada, de härvid, så vidt möjligt, böra följa de former, den frivilliga försäkringen tagit, och hvilka former, mig veterligen, arbetat till allmän belåtenhet. Enligt den frivilliga försäkringen utgår ersättningen vid inträffande invaliditet med ett visst penningbelopp och icke i lifränta, och tvister emellan försäkringsgifvarne och försäkringstagarne afgöras i allmänhet genom skiljedom och icke af domstol. Formerna för den frivilliga försäkringen närma sig således i nyssberörda hänseenden mycket de former, som för ersättningarnes utgående och för slitande af tvister om ersättningarne äro i Danmark gällande.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då jag för min del väl erkänner rättigheten af principen om arbetsgifvarens skyldighet att ersätta den skada, hvaraf hans arbetare drabbas i följd af olycksfall i arbetet, men, å andra sidan, finner det mindre angeläget, att föregående fråga snart ordnas, än att den från början blir på ett för arbetsgifvarne och arbetarne *tillfredsställande sätt* reglerad, tillåter jag mig härmed vördsamt föreslå,

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts i ämnet till Riksdagen nu aflättna nådiga proposition icke kunnat af Riksdagen bifallas, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga nytt förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete, grundad, i nära öfverensstämmelse med den i Danmark i ämnet gällande lagstiftning,

på ersättningarnes utgående i allmänhet med ett visst kapitalbelopp och på öfverlåtande å en särskild nämnd att reglera ersättningarne och att afgöra de om dessa uppkommande tvister.

Stockholm den 1 mars 1901.

O. V. Lundberg.
